

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 24. marcija 1875.

Obseg: Razglas Kranjskim ovčerejcem. — Kmetovalci pazite na senožeti! — Živa spomladanska znamenja. — Stelja in gnoj. (Dalje.) — O modi. — Zapisnik 22. odborove skupščine slovenske Matice 10. aprila. — Mrvice slovniške in slovarške. (Dalje.) — Mnogovrstne novice. — Ponarejeni bankovci. (Dalje.) — Naši dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.

Razglas Kranjskim ovčerejcem.

Kmetijska družba Kranjska bode, kakor že več let, tako tudi letos iz državne subvencije nakupljene ovce in ovne Jezerskega in Ugoviškega plemena brezplaĉno takim gospodarjem delila, kateri se zavežejo, ta živinĉeta za pleme v svoji okolici rabiti.

Gospodarji, ki želé takih ovac dobiti, naj vložijo prošnje do 20. aprila t. l. podpisanemu odboru, in v teh prošnjah, ki jih morata župan in predstojnik dotiĉne kmetijske podružnice potrditi, naj povedó: 1. ali so dozdej že z ovčerejo se pečali, 2. ali v njihovi okolici se redí veliko ovac, in 3. ali samo le ovna ali pa tudi ovco želijo.

Glavni odbor družbe kmetijske Kranjske v Ljubljani 20. marca 1875.

Kmetovalci, pazite na senožeti!

Spisal Fr. Kuralt.

„Pomnožite pridelek krme in zboljšajte svojo živinorejo“, to je geslo dandanes napredovalnih kmetovalcev. In res, le z zboljšanjem naše živinoreje bo moglo vspešno napredovati obĉno blagostanje, in le s pomnoženjem pridelkov krme se bo mogla tudi izboljševati in množiti naša živinoreja.

Ravno zdaj pa pride priliĉni ĉas, da si vsaki poljeделец lahko pomnoži pridelek krme, in to namreĉ s tem, da s pozornim oĉesom ogleda svoje senožeti in pašnike, v kakem stanju da se nahajajo. Veliko je senožet, ki so prerašene in preprežene z mahom, da se ne vidi skoraj nikaka krmska rastlina, al ravno toliko skoraj je tudi kmetovalcev, ki se za to ne zmenijo, vendar pa tožijo, da imajo na svojih senožetih slabe pridelke. Uprežite brano, in povlecite z njo svoje senožeti, videli boste, koliko da ste mahu iztrebili, in kako se bodo okrepĉale vaše krmske rastline. Pa ne samo zaradi tega je povleka z brano zeló koristna, ampak z brano se odpre in zrahlja zgornji del zemlje, da zrak more lahko dohajati do korenin, da v globoĉini razkrojiva rastlinam potrebno hrano. Posebno je to priporoĉati v teŹki ilovĉasti zemlji, ĉez katero se naredi pozimi skorja, ki popolnoma zapreĉi vhod zraku do rastlinskih korenin.

Po nekaterih senožetih opazijo se velike pleše, kjer se rastline suše in ginejo, ter dokazujejo gospo-

darju veliko zanikernost. Marsikater gospodar ugiba, kaj da je krivo tega, in brez prepriĉanja obdolŹuje nedolŹnega krt, *) da je on kriv. Ne, ne krt, ampak druge Źivali so, ki spodjedajo in se hranijo od rastlinskih korenin, ter prouzroĉujejo, da se morajo rastline posušiti. Najškodljivejše in najbolj razširjene so med temi škodljivimi Źivali ogrci in poljske miši; one Źivijo le od rastlinskih korenin, in v ĉem boljem stanu se senožeti nahajajo, tim laglje se te Źivali mnoŹe, ker jim ne pomanjkuje hrane.

Mnogo se je že skrbelo za to, kako bi se mogli najti pripomoĉki za pokonĉevanje poljskih miš in ogrcev. Ali znanost in umetnija jih do danes še ni znašla takih, da bi se mogli z najboljšim vspehom priporoĉati. Za to je skrbela pa narava sama, da je dala tudi zoper te najškodljivejše Źivali pripomoĉek, da se morejo vniĉiti, in ta pripomoĉek so — krti. Dokazano nam je sto in stokrat, da se krti nikakor ne Źivé od rastlinskih korenin, ampak le od ogrcev in poljskih miš in drugih rastlinam škodljivih mrĉesov. Naredile so se skušnje sē zaprtimi krti, ter se jim dale rastline za hrano, da bi se prepriĉali, ali se hranijo od rastlin ali ne, pa kmalu se je videlo, da se krti niso dotaknili rastlin, nego poĉeli so drug druzega objedati, dokler niso vsi glada poginili. VaŹnost in veliko korist so spoznavali davno že na Nemškem; tako je pred nekoliko leti nek gospodar blizo Berolina svoje polje, ki je merilo do 100 oralov, na katerem je pa vsaka rastlina vsled preobilnih ogrcev in drugih škodljivih mrĉesov poginila, rešil le s tem, da je nakupil krtov, ki jih je celó po 50 soldov plaĉeval, in spustil na svoje polje. V kratkem ĉasu bilo je polje rešeno najveĉih sovraŹnikov, in rastline so rastle krepko in zopet v rasti napredovale.

Kako pa delate vi, dragi gospodarji, s krti? Pobijate jih, lovíte jih, kolikor mogoĉe, s izgovorom, da postane senoŹet vsled krtin neravna in teŹka za košnjo, ne pomislite pa nikakor ne, da s tem le sebi škodujete,

*) Krta vrstujejo prirodopisci ŹuŹkojedom. V knjigi Pokorny-evi, poslovenjeni po prof. Erjavcu, so ŹuŹkojedi majhni, ponoĉni pod zemljo Źiveĉi sesavci. Gobec jim je podaljšan v rilĉek, kratke noge so vstvarjene za kopanje, hodijo pa po podplatih; zobovje je popolno, prednji koĉnjaki so enostavno špiĉasti in oĉnjakom podobni, zadnji imajo pa po več špic, tedaj že tudi zobovje kaŹe, da krt ni rastlinojdec, kakor so nekdanji uĉenjaki mislili in krta prav po nedolŹnem za hudo delca zato na senožetih imeli, ker pod zemljo Źiví!

Vred.

ker skrbite za to, da se poljske miši in ogrci brez zapreke morejo dobro množiti in senožete vam pokončavati. Vzemite motiko, pa ne zato, da bi krvoželjni čakali krta na senožeti, nego tisti čas, ki ga potratite za lovljenje in pobijanje krto, porabite rajši za to, da krtine razmečete in zravnote. Dobili bote na taki način ravne senožeti, s krtinsko zemljo bote tudi nekoliko pognojili, krtu pa, kakor vašemu največjemu prijatelju in dobrotniku, skazali se bote hvaležnega. Bodite prepričani, da, ko bode krtu pomanjkovalo hrane, miši in ogrcev, popustil bo sam vaše zemljišče, ter šel na drugo iskat si potrebne hrane, in pokončavat škodljive mrčese.

Kjer se nahajajo pleše, naj se poseje nekoliko dobrega krmskega semena, ter pognoji z mešancem ali pa tudi s pepelom, ki ste si ga gotovo čez zimo mnogo prihranili. Pepelovo gnojenje pokonča tudi mah, in pospeši zeló rastlinsko rast.

Stelja in gnoj.

(Dalje.)

§. 20. Če naj se gnoj med govedi pušča.

Pri obojnih ravno popisovanih hlevih pogosto puščajo gnoj manj ali delj časa v hlevih med živino, in izpravijo ga še le čez kake mesece. Potrjeni kmetovalci raznih dežel to močno razširjeno navado zeló hvalijo. Hlevi, ako se primerno vetrajo, so zdravi, gorki, gnoj ostane kaj dober in se ne izpuhti veliko. Izkidovanje gnoja ne daje toliko dela, kakor pa če se blato vsak dan nasproti iz hleva spravlja. Ako so hlevi zadosti visoki, smé gnoj dostikrat čez četrto leta med živino ostati, potem pa se izvozi naravnost na polje. Prihranijo se pri tem gnojni kupi in jame za gnojnico, in njive dobé najboljši gnoj. Kjer gnoj toliko časa ostaja med govedi, naj se tako vravná, da se žlebovi in korita po potrebi lahko više postavijo ali vzdignejo, v tej meri, kakor se staja živine zvišuje z nakopičevanjem gnoja. Po pravici govoriti, pa se vendar tako gospodarjenje ne smé priporočevati. Za gnoj je sicer bolje, toda za živino mora to za vselej biti nenaturno in nezdravo, in korist se mora s tim prav močno zmanjševati. Zakaj iz gnoja puhté neprenehoma soparji, ki se s kisanjem v njem delajo, namreč amonijak in ogljena kislina, celó tudi soparji solitarno-kislega amonijaka. Ves zrak v hlevu se s tim napoji; in kdo bo rekel, da je to naturno in pametno? In ako tak nesnažen sopar ni več natoren, kakoršnega je živina navajena pod milim nebom, naj praša vsak sam sebe, če more tak zrak zdrav biti.

Pač da, ljubi moj kmetič, ako res misliš, da tako gospodarstvo v hlevih je za živino brez pomislika dobro ali še celó zdravo, poskusi le sam pri sebi in prebivaj kacega pol leta na svojem lastnem stranišču (na sekretu). Če pa taki hlevi, pri katerih se pred drugim le na gnoj gleda, nikakor ne morejo živini koristni biti, tedaj je očitno, da mora živina zastajati v mleku in sploh v koristnosti. S tim pa ni noben drugi tepen, kakor le kmet sam, ki tacega hleva noče prenarediti. Vendar pa tudi za gnoj se ne skrbi zadosti. Pri nas je že taka, da veliko gnojnice uide skoz duri, ali pa se po vsi obširnosti v hlevu zgubi v zemljo. Tudi blato se ne meša tako primerno s steljo, kakor bi bilo želeti.

V taci hlevih ni moč gnoja po raznih namenih raznotero pripravljati, na pr. z več ali manj stelje za travnike ali pa za njive. Kdor želí dobrega gnoja, si ga pripravi po drugi poti boljšega, kakor po omenjeni.

§. 21. Mostnati ali odrasti hlevi, pôdi.

Živina v taci hlevih stoji na pôdu iz lesa, namreč iz pôdnice ali brunov, ki morajo biti pa tako dobro skle-

njeni, da ne puščajo nič moče skozi. Mora pa pôd biti malo nagnjen proti zadnjemu koncu, k večemu za 4 palce. Ta véga je zato, da moča od živine odteka v žleb, ki je zadej ob pôdu počéz priravnán. Blato odpada zadej proti žlebu; le-to se vsaki dan dvakrat v žleb podrgne, ter se po žlebu spravi dalje na gnojni kup. Pôdi so gorki in živina se kmalu privadi na golem lesu ležati, in jej blezo to nič ne škoduje. Imajo pa pôdi dve zapreki, ki se ne smete zamolčati. Morajo se namreč od časa do časa novi narediti, ker les gnije; tudi so pôdi lahko polzki, da živini spodletuje in se utegne poškodovati. Temu se v okom pride, ako se zadnji del pôda naredí hrapov ali negladek, ali če se natrosi peska pod steljo. Take živinske staje se dajo pa tudi pozidati iz opeke (cegla) ali še naj bolje iz cementnega tlaka. Kjer je pa dobiti dosti dobre ilovice in kamnitih plošč, se zamore narediti prav debel tlak iz ilovice, ki se s plošami pokrije. Leseni pôdi bi se morali čedalje bolj odpravljati in nadomestovati naj bi se s cementnim tlakom. Tako so živinska stanovanja lepša, zložniša, bolj snažna in stanovitna. Ako leseni podi niso prav dobro zbiti, navadno prav veliko gnojnice v nič gre. Le kjer je sila, naj bi se podi še iz lesa delali. Saj imamo najboljši cement v deželi, dajmo si vendar precej napraviti kaj dobrega namesto krparije z lesom in ilom. — K vegi podov bodi še pristavljeno, da zato ne smé čez 4 palce znesti, kar na preveč vegastem podu krave lahko zvržejo in mlada živina grbasta postane.

§. 22. Kakošne prednosti imajo taki hlevi.

Prva prednost taci hlevov je v tem, da se zamore živina prav snažna ohraniti. Vse tekoče odteka, in blato odpada zadej. Nekatero živino že same nekako skrbé za snago; take se stegnejo nazaj proti žlebu, kedar se hočejo odkidati, in kedar se ulegajo, se umaknejo bolj naprej — preč od blata. Druga živinčeta pa so nečedne lastnosti in jim blato ni nič zoperno. (Je blezo tako, kakor pri marsikaterih ljudeh.)

Druga prednost je v tem, da je sapa, zrak čistejši, ker se nesnaga vsak dan odpravlja.

Tretja prednost pa je ta, da se zamore s steljo varčno delati, ali le toliko je porabiti, kolikor je nje za gnojilne namene treba. Za kraje, kjer je pomanjkanje stelje, ali za mrzlotne kraje, kjer za gnojenje njiv stelje ni potreba, so taki hlevi memo vsih družih najboljši. Pesek in prst se ravno v taci hlevih dasta prav dobro za pomoček stelje rabiti. (Dal. prih.)

Živa spomladanska znamenja.

Iz Šent-Urhške gore 19. sušca.

Ko v nižinah in na planem, kakor od tukaj vidimo, še sneg zemljo pokriva, smo mi hribovci že skorej popolnoma brez njega, in ko drugod priroda pod zimsko odejo še dremlje, se je v naši okolici že davno prebudila iz zimskega spanja; zakaj s pričetkom meseca svečana so se že prikazale nekatere pomladne cvetlice, katere — se ve — je nam novopadli sneg zopet nekaj dni prikrival. V obilnem številu se pa razcvetajo zdaj: rigelci (*Bellis perennis*); pritlikasti jegličiči ali trobentice (*Primula acaulis*); jetrnik (*Anemone hepatica*); dišeče, bele in pasje violice (*Viola odorata, lactea & canina*); beli in zeleni teloh ali kurijce (*Helleborus niger et viridis*); resa (*Erica carnea*); pomladni žefran ali nučje (*Crocus vernus*); pljučnica (*Pulmonaria officinalis*). Vrbe (*Salices*) tudi že nastavljajo svoje mačice, katere se bodo v kratkem razcvetele; in leska (*Corylus avellana*) in zelena jelša ali olša (*Alnus viridis*) boste v kratkem času že pra-